

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ УЧНІВ У ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У статті розглянуто специфіку графічного дизайну та особливості художньо-графічної роботи учнів у процесі позашкільної діяльності. Висвітлені основні проблеми навчання графічного дизайну учнів у позашкільних закладах освіти.

Ключові слова: графічний дизайн, проектна діяльність, дизайн-освіта, позашкільні навчальні заклади.

Постановка проблеми. У системі загальної освіти в останні десятиліття активно вводиться проблематика проектної культури, яка пов'язана саме із графічним дизайном. Педагоги небезпідставно вважають, що пасивне споживання породжує пасивного споживача, який не вміє оволодіти всім багатством символічного та інструментального змісту довколишнього предметного середовища.

Для реалізації ідеї проектної культури у сфері загальноосвітніх навчальних закладів необхідні певні умови, серед яких найважливішими є безперервність культури, достатня кількість носіїв проектної культури, налагоджена система комунікацій для вільного поширення проектної культури. Важливим фактором розвитку проектної культури є координація та успішне навчання графічного дизайну на різних освітніх рівнях, у тому числі і на рівні позашкільної освіти.

У сучасних позашкільних закладах освіти існують проблеми, які пов'язані із навчанням учнів графічного дизайну. Немає чіткості в загальних питаннях: яку роль повинен відігравати графічний дизайн у художньому вихованні учнів. У чому специфіка навчання графічного дизайну учнів у позашкільних закладах освіти. У якому обсязі цей вид дизайнерської діяльності повинен бути відображений у програмі позашкільних закладів. Осмислення загальних питань, теоретичне узагальнення практики дасть можливість розробити ефективну методику, вирішення педагогічних аспектів проблеми на рівні позашкільної освіти.

Водночас, можна бачити, що існуюча практика вивчення учнями графічного дизайну відчуває певні труднощі, пов'язані із впровадженням

ефективних методів, форм і засобів навчання, які б дозволяли цілеспрямовано вирішувати складні завдання навчально-виховного процесу в позашкільних закладах.

У пошуках відповіді на це питання ми вважали необхідним передусім проаналізувати думки та погляди вчених-педагогів, методистів, організаторів художньо-педагогічної освіти щодо змісту та основних напрямів навчання графічного дизайну саме у позашкільних закладах освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Існує цілий ряд робіт, у яких розроблялися ті чи інші аспекти досліджуваної проблеми. Основні теоретичні питання, пов'язані з дизайн-освітою, опрацьовані в науковій літературі багатьма світовими вченими: П. Беренсом, В. Гропіусом, Р. Земпером, В. Кандінським, Н. Ладовським, А. Родченком, В. Татліним та ін [3; 7].

Основні ідеї та принципи української дизайн-освіти висвітлюються у працях Є. Антоновича, В. Даниленка, А. Сімоніка, Ю. Сомова, П. Татіївського, М. Яковлева та ін. Проблеми методики навчання технологій та основ дизайну в загальноосвітніх навчальних закладах досліджують: В. Вдовченко, О. Коберник, В. Мадзігон, В. Сидоренко, В. Тименко [3; 5].

Історичні основи становлення і розвитку графічного дизайну розкрито у наукових роботах російських учених М. Анікста, Н. Бабуриної, В. Глазичева, С. Серова, Е. Черневич та ін [1; 8].

Окремі питання сучасних мистецтвознавчих засад графічного дизайну представлені у працях українських учених О. Гладуна, Ю. Золотухіна, В. Косіва, О. Лаврентьєва, О. Хмельовського та ін [3; 8].

Слід зазначити, що у науково-педагогічному і методичному арсеналі вчених-педагогів накопичено матеріал, який засвічує, що вказана проблема знаходиться у центрі уваги дослідників. Йдеться, передусім, про науково-методичні розробки, в яких іде мова про запровадження програм профільного навчання для загальноосвітніх навчальних закладів з трудового навчання «Графічний дизайн», на основі яких провідними науковцями Інституту педагогіки НАПН України розроблено підручник «Основи дизайну» для учнів

10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, де основний матеріал вивчається за такими розділами, як «Графічний дизайн» та «WEB-дизайн» [3].

Але зараз особливо гостро відчувається відсутність методичних розробок, які адресовані викладачам основ графічного дизайну саме у позашкільних закладах освіти, де б у популярній формі розглядалися теоретичні питання та методи їхнього застосування в роботі з дітьми різних вікових категорій. Сьогодні в Україні вже накопичений деякий досвід з навчання учнів позашкільних закладів освіти основ дизайну, але, зокрема, графічного дизайну – відсутній, і проаналізувати його досить важко, тому що він ніким не вивчається та ніяк не узагальнюється.

У результаті аналізу робіт вищеназваних авторів та інших дослідників було виявлено їх безперечне теоретико-методологічне значення. Разом з цим, існуючі розробки не відображають з достатньою повнотою основні положення щодо особливостей навчання графічного дизайну учнів у процесі позашкільної діяльності.

З урахуванням важливості і необхідності кваліфікованого осмислення зазначеної проблеми було сформульоване таке **завдання дослідження**: проаналізувати особливості навчання графічного дизайну в позашкільних закладах освіти та виявити основні проблеми.

Виклад основного матеріалу. Насамперед з'ясуємо, у чому полягає особливість навчання графічного дизайну.

Графічний дизайн – це якісно новий вид діяльності, який інтегрує технічну та гуманітарну культуру на проектній основі і спрямований на організацію гармонійного предметного середовища [8, 12].

Графічний дизайн сьогодні пронизує фактично всі сфери життя суспільства. Саме графічний дизайн, вводячи в проектну сферу новий досвід, здійснюючи переоцінку цінностей, ставлячи нові проблеми, дозволяє вирішити це питання. Графічний дизайн дає змогу розкрити складну взаємодію мистецтва, техніки, формувати естетичне ставлення до дійсності. Графічний дизайн володіє здатністю спрямовувати прагнення, здібності учнів у реальність,

що їх оточує.

Розвиток мистецтва, науки і техніки, глибокі зміни в життєвому інформаційному середовищі, проблеми збереження культурної спадщини зумовлюють об'єктивну необхідність певного рівня дизайнерської освіченості. Передбачається, що навчання графічного дизайну сприятиме підвищенню інтересу учнів до дизайнерської діяльності. В. Шпільчак зазначає: «Дизайнерська освіченість стане важливим аспектом взаємодії «людина – навколишнє середовище», оскільки у формуванні останнього споживач орієнтується на свої потреби і смаки. Таким чином, освіченість у галузі дизайну стала сьогодні необхідним елементом культури людини» [9, 3].

Безперечно, знайомство із графічним дизайном повинно проходити в учнівському віці, на стадії формування потреб та смаків.

Навчання графічного дизайну, на жаль, досі не посідає належного йому місця в системі художньої освіти позашкільних закладів. Так склалося, що протягом десятиліть у позашкільних закладах учні отримували однобічну і досить бідну в художньому аспекті дизайн-освіту. Як результат, у системі позашкільної освіти графічному дизайну відводилася другорядна роль. Перші обнадійливі зміни в цьому питанні спостерігалися на початку 1990-х рр. Було створено нові програми, які характеризувалися національним змістом і передбачали широке ознайомлення учнів з різними видами дизайнерської діяльності. Однак успіхи були незначними. На тлі економічної скрути та деформації суспільного життя ще гострішою ставала проблема відчуженості дизайну від офіційної культури [6, 12].

У сучасних позашкільних закладах учнів частіше знайомлять із традиційними видами пластичних мистецтва, але меншою мірою із сучасними видами дизайнерської діяльності. Але якщо ми ставимо перед дизайн-освітою завдання забезпечення візуально-інформаційної функції, то у навчанні повинен бути прогностичний елемент, тобто знайомство із сучасними напрямками дизайнерської діяльності.

Розглядаючи систему навчання учнів графічного дизайну, важливо

врахувати зарубіжний досвід, зокрема Японії та Великобританії, для якого характерним є виховання почуттів дитини, виховання відчуття спілкування на рівні «людина і річ», «людина і оточення», де ставлять завдання «створення оточення, що дає індивіду можливість відкривати дещо в собі самому, проявляти свої задатки, усвідомлюючи значимість власних і чужих ідей, впевнитися у можливості здійснювати вплив на оточення» [7, 108].

У сучасних умовах розвиток графічного дизайну та освітня діяльність в цій галузі знаходяться у прямій залежності від загального рівня духовної та матеріальної культури суспільства, відповідно до кожного її члена. Це зумовлює об'єктивну необхідність певного рівня освіченості в галузі цього виду мистецтва.

Залучення до графічного дизайну учнів позашкільних навчальних закладів, крім виявлення та розвитку здібностей, буде допомагати наближенню позашкільного навчання до життя, загальної культури, творчої активності, виховання працелюбності, прагнення творити за законами краси у будь-якій сфері діяльності. Організація повноцінного, педагогічно доцільного ознайомлення учнів із графічним дизайном, посиленої дизайнерської творчості є значним резервом для підвищення рівня загальної дизайн-освіти.

Реалізація навчально-виховних можливостей графічного дизайну в умовах роботи позашкільних навчальних закладів та визначення професійних нахилів учнів у цій сфері можливі за наявності цілісної системи, яка передбачає різні рівні освоєння цього виду діяльності.

Перший рівень – це знайомство з мовою графічного дизайну.

Другий рівень – поглиблення уявлень про художньо-графічну діяльність, розвиток здібностей у цій галузі, формування важливих складників дизайнерського мислення: відчуття доцільності, раціональності, відчуття стилю, розкриття творчих нахилів учнів у галузі графічного дизайну в умовах позашкільних закладів.

Для третього рівня характерним є залучення учнів до художньо-графічної творчості, формування образного мислення, початкових професійних навичок

із графічного дизайну.

Третій рівень відповідно включає в себе показники перших двох і відзначається розвинутим сприйняттям, осмисленим ставленням до художньо-графічної діяльності, вмінням виявити виражальні засоби цього виду дизайну та їх можливості, здатністю до творчості та прагненням до поглиблення знань та умінь у цій сфері. Система, яка забезпечить цілеспрямоване та педагогічно доцільне залучення учнів до художньо-графічної діяльності на різних рівнях, на наш погляд, буде сприяти стійкій динаміці пізнавальної активності та виявленню здібностей до цього виду дизайну на ранній стадії.

Як свідчить педагогічна практика та результати проведених досліджень, учні позашкільних навчальних закладів недостатньо підготовлені до ознайомлення з графічним дизайном, не зовсім чітко усвідомлюють значення та необхідність художньо-графічної діяльності. Однією з основних причин цього є слабкий рівень сформованості художньо-графічних умінь і навичок учнів та недосконала методична забезпеченість цього виду діяльності. Недоліки у дидактичній та, частково, у психологічній художньо-графічній підготовці учнів, як було встановлено в ході дослідження, зумовлені недостатнім рівнем їхньої підготовки у загальноосвітніх навчальних закладах, а відтак й усувати їх необхідно у процесі позашкільної діяльності. Це дозволило зробити висновок про необхідність переосмислення деяких аспектів навчання графічного дизайну у позашкільних навчальних закладах, проведення ряду заходів щодо підвищення ефективності художньо-графічної діяльності учнів.

Розв'язання проблеми, яка пов'язана з особливостями навчання графічного дизайну учнів у позашкільних закладах освіти, ми бачимо у зміні змісту та методів навчання на основі врахування специфіки художньо-проектної діяльності, вікових особливостей його опанування учнями, оптимального співвідношення теоретичної та практичної діяльності. Це дозволить, на нашу думку, вибудувати систему навчання учнів основам графічного дизайну. Система повинна передбачати послідовне ознайомлення учнів з основними видами графічного дизайну: вивчення сучасного стану цього виду

дизайнерської діяльності, осмисленого ставлення до художньо організованого інформаційного середовища, від формування елементарних умінь зображати конкретні графічні об'єкти до понять про графічно-проектну діяльність.

Висновки. У процесі дослідження особливостей навчання учнів графічного дизайну у позашкільних закладах освіти ми виявили, що вивчення основних його положень повинно відбуватися перш за все з використанням художньо-графічних засобів у формі дизайнерських проектів, що найадекватніше відображає основні принципи взаємозв'язку графічного дизайну з іншими видами дизайн-діяльності.

Повноцінне включення матеріалу про графічний дизайн дає можливість гармонійно поєднати різні види художньої, проектної, технічної діяльності. Інтегративний характер графічного дизайну, комплексний підхід до розв'язання проблем знайомства учнів із різними його видами дозволить забезпечити зв'язок як між різними видами художньої діяльності, так і між різними дисциплінами.

Підбиваючи підсумки, відзначимо, що педагогічно доцільне цілеспрямоване залучення учнів до художньо-графічної діяльності повинно передбачати широке застосування різноманітних видів практичної роботи, які розвивають творчу уяву, фантазію в поєднанні з формуванням правильних понять про специфіку графічного дизайну, його мову, про розпиток умінь і навичок сирийняття предметно-просторового середовища відповідно до вікових особливостей школярів. Окреслені нами шляхи вивчення цього матеріалу дозволяють розробляти на його основі різні підходи, методичні прийоми, власне, технологію практичної реалізації виховного потенціалу художньо-графічної діяльності учнів у позашкільних навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко В. Я. Дизайн : параметричні аспекти / Даниленко Віктор Якович // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – Х. : ХДАДМ, 2005. – № 4. – С. 3–14.
2. Закон України «Про позашкільну освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К. : Міленіум, 2001. – С. 229–251.
3. Основи дизайну: підручник для 10 кл. загальноосв. навч. закл. Профільн.

- рівень / В. В. Вдовченко, Т. О. Божко, А. С. Сімонік та ін.; [за ред. В. В. Вдовченка]. – К. : Педагогічна думка, 2010. – 304 с., іл.
4. Програми для позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів : гуртки наук.-тех. напряму / [О. В. Биковська, Т. О. Вихренко, Л. М. Гайдай та ін.]. – К. : Грамота, 2005. – Вип. 1. – 160 с.
 5. Програма профільного навчання для загальноосвітніх навчальних закладів з трудового навчання у 10-11-х класах «Графічний дизайн» / В. В. Вдовченко, Т. О. Божко, В. П. Тименко // Освіта і управління Т.10 – № 1. – 2007. – С. 129–160.
 6. Студия дизайна (методические материалы в помощь организаторам кружков и студий дизайна) / Сост. П. А. Петропавловский. – К. , 1991. – 52 с.
 7. Тименко В. П. Безперервна система загальної дизайн-освіти : стан і перспективи розвитку / В. П. Тименко // Зб. наук. праць. – К. : Науковий світ, 2002. – С. 108-110.
 8. Хмельовський О. М. Графічний дизайн : навч. посібник / О. М. Хмельовський. – Луцьк : Терен, 2008. – 160 с.
 9. Шпільчак В. Дизайн в українській школі : проблеми та перспективи / В. Шпільчак // Мистецтво і освіта. – 2000. – №3. – С. 2–7.

Король А.Н.

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ГРАФИЧЕСКОГО ДИЗАЙНА УЧЕНИКОВ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассмотрена специфика графического дизайна и особенности художественно-графической работы учеников в процессе внешкольной деятельности. Освещены основные проблемы обучения графического дизайна учеников в учреждениях дополнительного образования.

Ключевые слова: графический дизайн, проектная деятельность, дизайн-образование, учреждения дополнительного образования.

Anatoliy Korol

FEATURES OF STUDIES OF GRAPHIC DESIGN STUDENTS IN OUT-OF-SCHOOL ESTABLISHMENTS OF EDUCATION

The specific of graphic design and feature of artistically graphic activity of students is considered in the article in the process of out-of-school activity. The basic problems of studies of graphic design of students are lighted up in out-of-school establishments of education.

Keywords: graphic design, project activity, design-education, out-of-school educational establishments.